

¹¹ K. Jaspers, op. cit., str. 251.

¹² Enrico Dandolo, 1108—1205 vedl čtvrtou křížáckou výpravu proti Byzanci a založil benátskou moc ve Středomoří. *Erste Nederlandsche, systematisch ingerichte encyclopedie*, sv. X, str. 327.

¹³ Nemýli se Jaspers? Podle informací světového tisku nebyl Brandt ve Spojených státech při pohrbu presidenta Kennedyho příliš vřele přijímán.

¹⁴ K. Jaspers, op. cit., str. 266.

Josef Solář

Americký sborník o Sartrovi

Nebylo bez zájmovosti seznámit se v době, kdy náš tisk věnoval zvýšenou pozornost filosofickému vývoji J. P. Sartra v souvislosti s jeho návštěvou v Československu,¹ se sborníkem kritických esejí o tomto představiteli ateistického směru francouzského proudu existenciální filosofie (*Sartre, A Collection of Critical Essays*), který vyšel ve Spojených státech severoamerických.² Kritická konfrontace různých hledisek je nepochybně prospěšná, zvláště jde-li o tak závažnou problematiku, jakou je bytí člověka v dialekticky jednotné i rozdělené totalitě soudobého světa. Je tím závažnější, týká-li se otázek, které stojí v popředí našich diskusí, k nimž patří zejména vztah marxistické filosofie k existencialismu a naopak cesta existencialisty Sartra k marxismu, marxistická kritika psychoanalýzy a na druhé straně kladné hodnocení Marxových názorů (konkrétně jeho teorie odcizení) čelnými psychoanalytiky, k nimž patří zejména Erich Fromm.³

Vydavatelka soustředila do sborníku eseje amerických, francouzských, německých a švýcarských autorů, literárních historiků a kritiků, sociologů, psychologů a filosofů. Jsou rozděleny do sedmi částí, které se zabývají: I. Krásná literatura: román; II. Krásná literatura: divadlo; III. Krásná literatura: styl; IV. Literární kritika; V. Filosofie; VI. Existenciální psychoanalýza a VII. Politika. Sborník je doplněn přehledem nejdůležitějších životopisných dat J. P. Sartra, seznamem jeho publikací, přehledem nejdůležitějších článků o Sartrovi a bibliografickými údaji o autorech esejí sborníku.

Na výběru je ovšem patrné, že vydavatelka je profesorka francouzštiny a srovnávací literatury. Proto je i zařazení statí v prvních čtyřech oddílech bohatší, jak počtem jednotlivých příspěvků, tak zejména jejich kritickým výběrem. V této části jsou také vybrány většinou novější články (1960—1962). V posledních třech oddílech je naproti tomu soustředěn daleko menší počet článků a — podle našeho názoru — je i méně kvalitní jejich výběr. Nejsou zde například rozebírány — a ani uváděny v seznamu — některé novější články Sartrovy, které mají rozhodující význam pro posouzení Sartrova filosofického vývoje. Připomínám zde na prvním místě Sartrův článok „Marxismus a existencialismus“, otištěný v polském časopisu „Twórczaść“ (1957). Nejsou zde zmiňovány ani známé diskuse mezi Sartrem a Rogerem Garaudyem.⁵ Pro posouzení Sartrova filosofického vývoje by byl jistě prospěšnější širší výběr jeho článků i článků týkajících se jeho tvorby.

V této recenzi se stručně zmíníme o některých pracech zařazených do posledních tří částí sborníku. V páté části knihy, která se týká filosofie, jsou zařazeny dvě stati. Předně „Nový empiricismus“, v němž John D. Wild vysvětluje na základě rozboru prací Heidegera (*Sein und Zeit*, 1931), Jasperse (*Philosophie*, 1932) a Marcela (*La Mystère de l'Être*) gnoseologický základ existenciální filosofie. Dále pak článok téhož autora „Existencialismus jako filosofie“ (oba články jsou z roku 1955). Druhý článok se již přímo zabývá pracemi Sartrovými, zvláště jeho starší studii *Bytí a nicota*. V této souvislosti je ovšem nutné poznamenat, že obě práce se týkají staršího období existenciální filosofie, takže neposkytují mnoho informací o současném vývoji J. P. Sartra. Přitom autor, zejména v prvním článku, prakticky nerozlišuje mezi německým a francouzským proudem existenciální filosofie, ani mezi jeho ateistickým a katolickým směrem.

V další části sborníku je zařazena jediná stať „Humanistický existencialismus a současná psychoanalýza“ (z roku 1959), v níž autor Hansel E. Barnes, profesor antické kultury (Professor of Classics) na universitě v Coloradu, se pokouší na základě srovnání Sartraova díla *Bytí a nicota* a prací Ericha Fromma ukázat souvislost existenciální filosofie a psychoanalýzy. Vzhledem k tomu, že J. P. Sartre se při své poslední návštěvě v Praze přimlouval za využití racionálního jádra psychoanalýzy marxistickou filosofii, je tato stať dosti zajímavá. Podle mého názoru ovšem jsou názory autora, který vysoce hodnotí metodu psychoanalýzy, značně problematické. Nedomnívám se, že by současná psychoanalýza mohla přinést hlubší rozbor pro-

blematiky postavení člověka v současné společnosti. Má význam zvláště pro individuální psychologii a pro psychoterapii.

Z hlediska rozboru současného filosofického vývoje J. P. Sartra přinášejí určité podněty články v poslední, sedmé části sborníku. Je to předně novější (z roku 1961) článek „Noe-marxismus a kritika dialektického rozumu“ od René Marill-Albèrèse. Autor vychází z rozboru práce J. P. Sartra „Kritika dialektického rozumu“ (*Critique de la raison dialectique*, I, Paris 1960), a zabývá se otázkou postupného přibližování Sartra k marxismu. V tomto smyslu je zařazen článek do recensovaného sborníku cenně již proto, že se jeho američtí čtenáři dozvídají, že marxismus není „zastaralá“ filosofie, že je Sartrem pokládána za důležitý směr naší epochy, že se sám Sartre k marxismu hlásí. Na druhé straně ovšem nelze již souhlasit se všemi názory autora, francouzského novelisty a kritika, a s jeho interpretací názorů J. P. Sartra. Podle něho totiž Sartre přejímá jen určité názory z marxistické dialektiky (zejména prý názor na vývoj reality v různých historických formách), avšak „zbavuje“ prý dialektiku historického mechanismu. Hlavní pozornost věnuje autor otázce společenské podmíněnosti bytí jedince. Zde prý Sartre upravuje Marxovo pojetí v tom smyslu, že člověk není jen „produktum“, ale „projektantem“ podmínek prostředí. Autor popírá, přesněji neuvádí, že Marx vysoce hodnotil aktivní společenskou činnost člověka při přetváření podmínek společnosti. Tyto názory připisuje zejména Sartrovi a proto nazývá jeho učení neomarxismem.⁶

Konfrontace zmíněného článku s názory, které vyslovil J. P. Sartre v Praze, je již sama nejlepší kritickou odpovědí na názory zmíněného autora. Ukazuje však současně i jaký vývoj směrem k marxismu prodělal Sartre i v letech 1960–1963. I když osobně posuzují dosti skepticky některé názory, podle nichž je existencialismus součástí marxismu, hodnotím vysoce zvláště jeho názory, že marxistická filosofie je jedinou filosofií plně odrážející skutečnost současné epochy.

Méně podnětná je již další stat této kapitoly „Strach ze zodpovědnosti“ od H. J. Blackhama (z roku 1954). Názory v ní obsažené nejlépe vyvrátil sám Sartre, když zdůrazňoval v Praze své nové pojetí vysoké společenské odpovědnosti filosofa a intelektuála vůbec.

Sborník o Sartrovi poskytuje vcelku přehledný obraz o díle předního existenciálního spisovatele a filosofa. Zvláště pro americké čtenáře, kteří — jak píše v úvodu též Edith Kernová — zdaleka nejsou se západoevropskou literaturou tak dobře obeznámeni, jako lidé v západní Evropě (a možno dodat dnes postupně i v Evropě východní). Sborník je dokladem toho, že v současné Americe vzrůstá zájem i o ty filosofické otázky, které v minulosti zajímaly především evropské myslitele, vyrůstající v tradici antické kultury.

¹ Srovnej například O. Klein, *Všichni se mění*, Kulturní tvorba, 1963, 48; Jiří Černý a Josef Zumr, *Cesta filosofa Sartra k marxismu*, Literární noviny 1963, 49.

² Edited by Edith Kern, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, N. J., 1962.

³ Zprávu o posledních pracích Ericha Fromma viz například Eva Lišková, *K dvěma pracím Ericha Fromma*. Filosofický časopis, 1963, 5, str. 742 a n.

⁴ Překládám slovo Fiction termínem krásná literatura, protože autorka řadí pod tento pojem i dramata, která tradičně nebyvají počítány do oblasti Fiction. Běžněji se překládá slovem beletrie (viz *O síčka — Poldauf, Anglicko-český slovník*, ČSAV, 1956).

⁵ K nim patří i práce R. Garaudy, *Perspectives de l'home*, Paris 1961. Je chybou, že tuto práci, která má velký význam pro Sartrovu cestu k marxismu, neuvádí ani Černý a Zumr v citovaném (pozn. 1) článku.

⁶ Není bez zajímavosti konfrontovat s názvem René Marill-Albèrèse kritiku této Sartrový práce od R. Garaudyho. Je uveřejněna v závěru českého překladu *Perspektiv člověka* (NPL, 1964).

Jan Machů

P. Chauchard, *L'homme normal (Éléments de biologie humaniste et de culture humaine)*, Les éditions ouvrières, Paris 1963, 224 str.

Dr. Paul Chauchard, fyziolog a katolický filosof, známý žák Teilharda de Chardin, vydal knihu o biologii člověka v edici, která má celá zřejmě poslání popularizační. Ve dvou oddělech (I. Biologická úrčení člověka, II. Lidský mozek a jeho správné užívání: jednat jako člověk) po sedmi kapitolách probírá Chauchard fyziologii člověka od základních rysů organického života, od biologické struktury člověka a její evoluce až po strukturu a funkce lidského mozku. Seriózní a srozumitelný výklad biologických faktů a hypotéz je ovšem zapojen do širších